

Konstikasta Kehittämistä

Itä-Suomen sosiaalialan
osaamiskeskuksen
toimintakertomus 2005

Johanna Antikainen
Sirpa Blom
Arja Jämsén
Tarja Kauppila
Pekka Kortelainen
Teija Makkonen
Ritva Pääkkönen
Mali Soininen

SISÄLTÖ

1. JOHDANTO	3
2. ISO-TOIMINNAN PAINOPISTEET VUONNA 2005	4
3. SOSIAALIALAN KEHITTÄMISHANKKEEN ETENEMINEN ALUEELLA	5
4. KEHITTÄMISVERKOSTOJEN ASiantuntijatyö	7
4.1 Varhaiskasvatus	7
4.2 Lastensuojelu	8
4.3 Vammaistyö	9
4.4 Vanhustyö	9
4.5 Päihdetyö	10
4.6 Sosiaalityö	11
4.7 Tietoteknologia	12
4.8 Maaseudun hyvinvointi	12
5. KATSAUS KEHITTÄMISTYÖHÖN MAAKUNNITTAIN	13
5.1 ISO sosiaalialan kehittämisen verkostonkutojana Etelä-Savossa	13
5.2 Maakunnallista kehittämistyötä Kainuussa	14
5.3 Seudullista ja kansainvälistä kehittämistä Pohjois-Karjalassa	14
5.4 Pitkäjänteinen kehittäminen haasteena Pohjois-Savossa	15
6. VIIDES ISO-TOIMINTAVUOSI KÄYNNISTYY	16

1. JOHDANTO

Sosiaalialan osaamiskeskustoiminnasta Suomessa vastaavat kahdeksan alueellista suomenkielistä keskusta ja yksi valtakunnallinen ruotsinkielinen osaamiskeskus. Toiminta sai lainvoiman ja pysyvän, osittaisen valtionavustuksen perustoimintaan vasta hiljattain, vuoden 2002 alusta lukien. Itä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus on neljä maakuntaa kattava: siihen kuuluvat Kainuun, Etelä-Savon, Pohjois-Karjalan ja Pohjois-Savon maakunnat. ISO-toimipisteet sijaitsevat Kajaanissa, Mikkelissä, Joensuussa ja Kuopiossa. Vuonna 2005 alueella oli kaikkiaan 69 kuntaa ja Kainuun yhdeksän kunnan muodostama maakunta-kuntayhtymä. Vuoden lopussa tilannetta tarkasteltaessa kunnista jo 40 sekä Kainuun maakunta-kuntayhtymä ovat jäseninä ISO-yhdistyksessä, jonka nykyinen jäsenmäärä on yhteensä 76.

ISON visiona vuonna 2005 oli rakentua johtavaksi sosiaalialan kehittämisen asiantuntijayksiköksi Itä-Suomessa vuoteen 2010 mennessä. Toiminta-ajatuksena on ollut edistää hyvinvointia yhteistyössä kumppaneiden kanssa 1) ennakoimalla sosiaalialan kehittämistarpeita, 2) vahvistamalla sosiaalialan osaamista ja asemaa, 3) kehittämällä sosiaalialan palvelurakenteita ja toimintatapoja sekä 4) vaikuttamalla alueelliseen ja valtakunnalliseen kehitykseen. Toimintaperiaatteita ovat olleet käytännönläheisyys, avoimuus, osallisuuden vahvistaminen vuoropuhelulla ja monipuolisella yhteistyöllä sekä järjestelmällisyys. Työ on ollut monella tavalla mielenkiintoista, haasteellista ja antoisaa, ja kaikkia mainittuja toimintaperiaatteita on arjen työn sujumiseksi ahkerasti myös käytetty. Toiminta-ajatusta on toteutettu vahvasti tavoitteisiin sitoutuen ja paitsi itäsuomalaisesta myös laajemmasta yhteistyöstä – valtakunnallisesta ja vähitellen kansainvälisestäkin - voimaa ja vaikuttavuutta hakien.

Itä-Suomessa osaamiskeskustyölle leimansa ovat antaneet laaja maantieteellinen alue, pitkät maantieteelliset etäisyydet sekä melko runsas joukko taloudellisten realiteettien ja palvelupaineiden ankarissa puristuksissa eläviä kuntayhteisöjä, joissa ei aina tahdo löytyä juurikaan resursseja toimintojen kehittämiseen. Vastapainona alueelta löytyy yhtäältä melko pieni joukko päätoimista, mutta kehittämisoptimismissaan sittenkin sitkeää kehittämishenkilöstöä, ja toisaalta jo kohtuullisen runsas määrä asiantuntevia ja työhönsä sitoutuneita osaajaverkostoja: henkilöitä, jotka tuovat osaamisensa yhteiseen käyttöön vaivojaan säästämättä. Voi sanoa, että Itä-Suomen sosiaalialan kehittäminen nojaa tällä hetkellä ennen muuta sosiaaliseen pääomaan – mitä kuvastaa jo toiminnan taustatahona alusta alkaen toiminut ISO-yhdistyskin.

Viidennen osaamiskeskustoimintavuoden käynnistyessä ISO-yhdistystoiminnassa mukana olleet ja osaamiskeskuksen asiantuntijaverkostoissa toimineet ovat ansainneet Lämpimät Kiitokset alueella sosiaalialan kehittämiseksi tehdystä arvokkaasta työstä!

Sosiaalialan kehittämistoiminnan arviointi käynnistyi koko maassa sosiaali- ja terveysministeriön rahoittamana vuoden 2005 lopulla, ja alkuvuodesta 2006 on luvattu tuloksia jo nähtäville. On mielenkiintoista kuulla, miten kunnat arvioivat mm. osaamiskeskusten vielä melko nuorta ja perusrahoituksellisesti tarkasteltuna pienimuotoista toimintaa osana laajempaa kehittämistyötä. Jo vuoden 2005 aikana käynnistynyt Paras-hanke on näyttäytynyt itäsuomalaisessa sosiaalialan kehittämistyön arjessa monella tavalla. Mitä tulee sosiaalialan kehittämishankkeiden omaehtoiseen tai yhdessä kuntarajat ylittäen tapahtuvaan tekemiseen, on loppuvuodesta alueella ollut havaittavissa sekä ansiokkaita mukaan menemisiä että selvään siilipuolustukseen turvautumisia.

Sosiaalialan systemaattisen, jatkuvan tiedontuotannon tukemiseen jatkossa tarvittaisiin alueille selkeästi rauhallisia lisäresursseja. Kehittämistyössä todella tarvitaan tutkittua tietoa – kehittämisestäkin. Valtion kannattaisi – ihan kansalaisten perusoikeuksien toteutumisen ja veronmaksajien edun

nimissä - vahvistaa systemaattista, vaikuttavaa hyvinvoinnin kehittämistyötä koko maan alueella. Tämä voi tapahtua esimerkiksi tukemalla alueellisten kehittämishankkeiden syntyä, kuten eri puolilla Itä-Suomea käynnistyneitä seudullisia/maakunnallisia/alueellisia sosiaalialan asiakastyön kehittämisyksiköitä, joihin kytkeytyy jatkossa tutkimustyötä.

Substansseihin ja paikallisiin konteksteihin luontevasti kiinnittyvä, pitkäjänteinen, käytännönläheinen ja konkreettinen sosiaalialan asiakastyön kehittäminen tarvitsee hyvien käytäntöjen ja arvokkaiden tutkimustulosten välittämiseen ja jalkauttamiseen myös jatkuvaa, vakinaista tukirakennetta. Tässä työssä sosiaalialan osaamiskeskusten rooli välittäjäorganisaationa tulee olemaan jatkossa yhä tärkeämpi. Kaiken kaikkiaan sosiaalialan työntekijöiden sitouttaminen alueille on mitä tärkein tulevaisuuden kriittinen menestystekijä – osaamisen ”sitomisessa” puolestaan hyvin järjestetty kehittämistoiminta on tulevaisuudessakin pätevä vetonaula ja innovaatioitakin varmasti tarvitaan.

2. ISO-TOIMINNAN PAINOPISTEET VUONNA 2005

ISO:n toiminnan painopisteitä vuonna 2005 olivat kehittämistyön rakenteiden vahvistaminen ja kehittämisprosessien edistäminen Itä-Suomessa. Sosiaalialan valtakunnallista kehittämishanketta toteutettiin alueen maakunnissa, seuduilla ja kunnissa. Kehittämishankkeen Itä-Suomen toimintaohjelmaan koottiin maakunnittain kehittämistyön tavoitteet ja painopisteet sekä tarvittavat hankkeet kehittämistyön tueksi. Itä-Suomen johtoryhmä sekä maakunnalliset jaostot suunnittelivat ja koordinoivat tätä kehittämistyötä.

ISO-strategia rakennettiin jälleen BSC –mittaristoa (Balanced Scorecard) käyttäen. Strategiassa korostettiin sosiaalialan sisällöllisen kehittämisen tueksi tarvittavia kehittämisverkostoja keskeisillä painopistealueilla. Samalla ennakoitiin jo, että kehittämistyön seudullisessa toteuttamisessa tulevat jatkossa olemaan keskeisessä asemassa seudulliset/alueelliset sosiaalialan asiakastyön kehittämisyksiköt, joista ensimmäisiä oli jo laitettu liikkeelle hankeavustuksilla. Kehittämisyksiköiden kriteerien määrittely valtakunnallisen tason asiantuntijayhteistyönä alkoi kertomusvuonna ja jatkuu edelleen.

Sosiaalialan kehittämisen lähtökohtana olivat - kuten ovat edelleenkin - toimivat yhteistyön rakenteet osajien, tutkimuksen, koulutuksen, kehittämisen ja toimijoiden välillä eri tasoilla. Kehittämisen rakenne hahmotettiin nelitasoisena: sosiaalialan osajat, sisällölliset kehittämisverkostot, itäsuomalaiset ja maakunnalliset toimijat sekä kansallinen ja kansainvälinen yhteistyö. Sosiaalialan käytäntö, tutkimus, koulutus ja kehittämistyö toimivat kaikkia tasoja yhdistävänä ja rakenteita tukevana kehyksenä.

Käytännön työn tasolla ISO tuki osajien verkottumista kehittämistyöhön, perustason yhteistyöhön ja erilaisiin hankkeisiin paikallisesti, seudullisesti ja yhä enenevässä määrin maakuntarajoja ylittäen. Osaamisen tukemiseksi ISO mm. ylläpiti työnohjaajarekisteriä sekä osallistui hankkeisiin, joissa luotiin monipuolisesti yhteyksiä osajien välille. Tietoteknologiaa hyödynnettiin verkottumisessa mm. Internet –sivustoja ja extraneteja Sosiaaliporttiin kehittämällä.

ISOssa seurattiin tiivistä sosiaalialan kansallista kehittämistyötä, mm. lainsäädännön valmistelua ja kansallisten kehittämistyöryhmien toimintaa. Yhteyttä pidettiin kansallisiin sosiaalialan toimijoihin ja kehittämisohjelmiin. Kansainvälinen yhteistyö lähialueyhteistyönä Karjalan tasavaltaan ja Venäjään jatkui, tällä kertaa vahvistettiin erityisesti projektiosaamista kehittämishankkeen kautta. Van-

hustyön alueella käynnistyi hanke, jossa tehdään yhteistyötä pohjoiseen periferiaan kuuluvien alueiden kanssa Pohjoismaissa.

3. SOSIAALIALAN KEHITTÄMISHANKKEEN ETENEMINEN ALUEELLA

Kansallinen Sosiaalialan kehittämishanke kohdistuu laajasti useisiin sosiaalialan toiminnan kokonaisuuksiin. Itä-Suomen johtoryhmä on määritellyt alueen toimintaohjelmassa (ks. http://www.isonetti.net/ajankohtaista/Toimintaohjelma_2006_180106.pdf) ohjelmakauden painopisteiksi seuraavat:

- 1. Palvelurakenteiden uudistaminen*
- 2. Kehittämistyön vahvistaminen*
- 3. Tietoteknologian ja hyvinvointiteknologian kehittäminen sosiaalialalla*
- 4. Sosiaalityön kehittäminen ja sosiaalityön osaamisen turvaaminen*

Palvelurakenteiden uudistamiseen sisältyy useita eritasoisia kehittämisen kohteita. Sosiaalihuollon seudulliseksi kehittämiseksi alueella oli vuoden loppuun mennessä syntynyt kahdeksan hanketta. Kunta- ja palvelurakennemuutostusta valmisteltiin valtion hallinnossa vauhdikkaasti. Tuolloin jäi vielä avoimeksi, millainen uudistuksen suhde tulisi olemaan käytännössä seutuhankkeissa jo tehtyyn ja vielä tekeillä olleeseen kehittämistyöhön. Hankkeisiin palkattujen seutukehittäjien työ oli osoittautunut haasteelliseksi ja kokemuksista arvioitiin kertyvän arvokasta tietoa jatkokehittelyille. Väestörakenteen ikääntyminen nostettiin Itä-Suomen palveluhaasteeksi. Vanhustenhuoltoon kytkeytyviä hankkeita oli alueella syntynyt useampia, samaten lastensuojelu oli osoittautunut kuntien kestoosuusikiksi kehittämistyössä. ISO-yhteistyö tiivistettiin hankeyhteistyötä näissä teemoissa ja kehittäminen eteni hyvässä vuoropuhelussa valtakunnallisen kehittämistyön kanssa.

Itäsuomalaisen kehittämistyön vahvistamiseen pyrittiin paitsi hankkeiden kautta myös ISON perustoiminnassa (esim. kehittäjien työryhmät, seminaarit, koulutusyhteistyö), jossa haettiin systemaattisesti vuoropuhelua valtakunnalliseen ja muualla maassa tehtävään kehittämistyöhön. Seudullisten/maakunnallisten sosiaalialan asiakastyön kehittämisyksikköiden kriteerien määrittelytyötä tehtiin valtakunnallisesti ja ISO oli siinä aktiivisesti mukana. Itä-Suomessa kaikkiaan neljässä hankkeessa oltiin jo käynnistetty/käynnistämässä sosiaalialan kehittämisyksikkötoimintaa. Jatkossa arvioitiin tarvittavan kehittämistyön rakenteiden selkeää ja systemaattista vahvistamista. Toiveena oli seuravalta hallitukselta valtionosuusrahoitusta tähän toimintaan.

Sosiaalialan tietoteknologian ja hyvinvointiteknologian soveltaminen ja kehittäminen on nostettu yhteiseksi Itä-Suomen kehittämisalueeksi. Kevästä lukien ISON Kuopion toimipisteessä on työskennellyt kansallisen ”Tietoteknologian hyödyntäminen sosiaalihuollossa” -hankkeen projektipäälliköistä Pekka Kortelainen. Syksyllä alueella käynnistyi kolme mielenkiintoista hanketta (kotipesinä Kainuun maakunta ky., Kuopion kaupunki, Honkalammen kuntayhtymä) tähän teemaan. ISO otti osaltaan vastuuta tietohallinnon asiantuntijaverkoston yhteistyön tukemisesta sosiaalialan osaamiskeskusten kesken, mm. toimimalla yhteistyökokousten koollekutsujana. ISO-yhteistyön puitesopimus tutkimus-, koulutus- ja kehittämis-yhteistyöstä, joka kohdistuu sosiaali- ja terveysalan tietojen käsittelyyn, tiedonhallintaan sekä tietoteknologian käyttöön ja hyödyntämiseen sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa, solmittiin Stakesin ja Kuopion yliopiston kanssa.

Sosiaalityön kehittäminen ja sosiaalityön osaamisen turvaaminen nähdään Itä-Suomea yhdistävänä linjauksena. Aihepiiriin kuuluu henkilöstön saatavuuteen, osaamiseen ja sosiaalityön ammatillisuuden kehittämiseen liittyviä asioita. Tätä koskeva hankekokonaisuus käynnistyi kansallisesti STM:n vetämänä, ja sekä hankkeen ohjausryhmässä että työryhmissä on sosiaalialan osaamiskeskusten edustus mukana. Varkaudessa käynnistyi sosiaalityön kehittämishanke, jossa keskitytään sosiaalihuollon, lähemmin perusturvaosaston henkilöstön työhön: kehitetään sosiaalityön palvelutarpeiden alkuarviointia sekä uudistetaan tehtävärakenteita ja työoloja. Merkille pantavaa on, että koko maassa samaan hankeluokkaan ”Sosiaalialan henkilöstön kehittäminen” kuuluvia hankeavauksia oli tuohon mennessä ollut vain viisi.

Ministeriön hankelistauksessa luokkaan ”Muut sosiaalialan hankkeet” luettu Joensuun Sosiaalityön kehittämishanke päättyi vuonna 2005. Hankkeen antiin liittyi mm. seudun sosiaalityöntekijöiden keskinäisen yhteistyön lisääminen. Hankkeen vetäjä *Marjut Arola* sai ISO-yhdistyksen ja ISO:n myöntämän Sosiaalityön maineteko Itä-Suomessa 2005 –kunniamaininnan ja palkinnon. Vuoden aikana sosiaalityön kehittämistyöryhmät aloittivat työnsä myös Etelä- ja Pohjois-Savossa.

Vuoden 2005 lopulla Sosiaali- ja terveysministeriö järjesti yhdessä lääninhallitusten, sosiaalialan osaamiskeskusten ja kuntien kanssa valtakunnallisen Sosiaalipalvelut toimiviksi! – arviointifoorumikierroksen (ks. <http://www.stm.fi/Resource.phx/sosiaalihanke/index.htx>), jolla tarkasteltiin kehittämistyön tilannetta Sosiaalialan kehittämishankkeen toimikauden puolivälissä. Itä-Suomen tilaisuudet järjestettiin Mikkelissä (16.11.), Kuopiossa (18.11.) ja Joensuussa (2.12.). Alueen tilaisuudet keräsivät kaikkiaan noin 250 osallistujaa.

Osaamiskeskuksen näkökulmasta katsottuna Sosiaalialan kehittämishanke käynnistyi aikanaan vauhdikkaasti ja kaikki alueen kunnat eivät ehtineet valmistella lainkaan hankkeita ensimmäiselle hakukierrokselle. Hankerahaa ei tietysti ole ollut jaossa rajattomasti ja niinpä pettymyksiä on rahoituspäätöksissä tullut joskus hyvin valmistelluillekin hankehakemuksille. Ovatko hukkaan valuvat työpanostukset resurssien tuhlausta, jos kehittämissuunnitelma hautautuu kielteisen päätöksen jälkeen? Kuntien taloudellisten resurssien niukkuus alueella vaikeuttaa hankkeisiin mukaan lähtemistä kautta linjan.

Alueen toimintaohjelman kokoamisessa ja päivittämisessä on tehty Itä-Suomessa ja osaamiskeskussakin paljon työtä. Toimintaohjelman rooli arvioitiin hankkeen alkupuoliskolla hieman epäselväksi: vaikuttiko se miten paljon rahoituspäätöksiin. Useita melko pieniäkin hankkeita avustettiin, mutta niiden vaikuttavuus oli epäselvä. Oliko ylipäätään jo hankkeiden suunnitteluvaiheessa riittävästi huomioitu arviointi ja tulosten juurruttaminen? Entä miten toiminta turvattaisiin jatkossa hankkeiden jälkeen esim. kehittämissyksiköissä? Vastausten eteen on tehtävä työtä eri tahoilla ja tasoilla, jotta alueella jo tehdyt kehittämishankepanostukset eivät valu hukkaan pitemmällä aikavälillä.

Hankkeen puolivälissä alueen kunnissa havaittiin a) eteneviä, b) hiipuvia, hankepyörytykseen jo väsyviä sekä c) uinuvia, hankkeen ulkopuolelle jääneitä/jättäytyneitä. Osaamiskeskus oli yhtäältä vedenjakajalla: tuettaisiinko aktiivisia vai panostettaisiinko vähäisiä tukivaroja miten paljon vielä uinuvien herättelyyn? Tiedottamisen rooli kehittämiseen innostamiseksi ja kannustamiseksi on merkittävä. Alueella tiedottamisen vahvistamiseksi palkattiin ISOon osa-aikainen tiedottaja ajalle 15.9.- 30.11.05. Tiedottajan työpanosta on tarkoitus käyttää jatkossakin.

Itä-Suomen johtoryhmän ja maakunnallisten jaostojen rooleissa arvioitiin olevan kirkastettavaa ja tavoitteena on esim. lisätä jaostojen painoarvoa hankkeen jälkipuoliskolla. Kokonaisuutena tarkastellen olisi jo lähdeittävä suunnistamaan kohti sosiaalialan kehittämistyön visioita ja toteuttamis-

mahdollisuuksia vuoden 2007 jälkeen - kansallinen kehittämishankeaika kuluu loppuun nopeasti. Alueellisesti ajatellen on nähtävissä tilausta esimerkiksi Sosiaalityö hyvinvointipolitiikan välineenä Itä-Suomessa 2015 –ohjelman tyypisille avauksille ja konkreettiselle voimavarojen yhdistämiselle mm. sosiaalityön työvoimapulaan reagoimiseksi.

4. KEHITTÄMISVERKOSTOJEN ASiantuntijatyö

4.1 Varhaiskasvatus

Kainuun roolia ISON varhaiskasvatuksen veturimaakuntana vahvistettiin. Maakunnissa nimettiin varhaiskasvatuksen yhdyshenkilöt, joiden kautta hoidetaan yhteydenpitoa maakuntien välillä. Kajaanissa järjestettiin toukokuussa varhaiskasvatuksen kehittämispäivä. Kainuun lapsi –hanke päättyi. Hankkeeseen osallistuivat kaikki Kainuun kunnat. Varhaiskasvatuksen kehittämistä suunniteltiin jatkettavaksi uudella hankkeella, johon sitoutuivat Kajaani ja neljä pientä kuntaa. Varhaiskasvatuksen kehittämisyyksikköä valmistellaan hankkeen yhteydessä.

ISO on ollut osaltaan tukemassa kuntien ja seutujen varhaiskasvatussuunnitelmien laatimista. Sekä maakuntia että koko Itä-Suomea koskevia työkokouksia järjestettiin yhteistyössä lääninhallituksen ja kuntien kanssa. Pohjois-Savon erityispäivähoidon työryhmä valitsi tietyt työstämisteemat, joilla on tarkoitus yhtenäistää erityispäivähoidon käytäntöjä Pohjois-Savon alueella.

Pohjois-Karjalassa VASU-työ kunnissa jatkui, ja sitä tukivat ja vahvistivat seudulliset VASU-mentor-työparit. Varhaiskasvatuksen maakunnallinen ryhmä päätti käynnistää Varhaiskasvatus Pohjois-Karjalassa 2015 –ohjelman laatimisen, ja varhaiskasvatuksen tulevaisuuden ennakoimiseksi käynnistettiin yhteistyö PKAMK:n sosionomikoulutuksen kanssa. Yhteistyötä valtakunnallisen varhaiskasvatuksen neuvottelukunnan kanssa vahvistettiin. Päätymässä oleva Erityinen osaksi arkea –hanke vahvisti varhaiskasvatuksen henkilöstön osaamista ja tuotti mm. oppaan työn tueksi (ks. http://www.isonetti.net/varhaiskasvatus/Erityinen_osaksi_arkea.pdf). Maakunnassa valmisteltiin hanketta päivähoidon palveluiden ja rakenteiden seudulliseksi kehittämiseksi.

Etelä-Savon varhaiskasvatustyöryhmä kokosi tehokkaasti seutujen varhaiskasvatustoimijat yhteen ja on vuoden aikana koonnut tietoa ja kokemuksia seutujen varhaiskasvatuksen toimintatavoista, kehittämisestä ja VASU- työstä. Savonlinnassa toteutettiin itäsuomalainen varhaiskasvatusseminaari teemalla Kasvatuskumppanuus. Päivä kokosi 180 varhaiskasvatuksen ja päivähoidon toimijaa yhteen keskustelemaan ja yhtenäistämään näkemyksiään kehittämisestä. Työryhmä on innostanut seudun varhaiskasvatustoimijoita yhteiseen alueelliseen varhaiskasvatuksen kehittämishankkeeseen, jota suunnitellaan vuodelle 2006. Varhaiskasvatustyöryhmä on tehostanut tiedottamis- ja vaikuttamistyötään kuntapäätäjien ja itäsuomalaisiin kumppaniverkostoihin. Tarkoituksen on nostaa varhaisen tuen moniammatillinen työ, päivähoito ja erityisesti perhepäivähoidon asiat ja kehittämistarpeet entistä suurempaan tietoisuuteen kunnissa ja seuduilla. Varhaiskasvatustyöryhmän toimintaa arvioitiin ISON arviointipäivässä ja omassa työryhmässä. Työryhmä raportoi toiminnastaan ISON maakuntajaostossa.

4.2 Lastensuojelu

Kansalliseen lastensuojelun kehittämiseen ISO osallistui mm. osaamiskeskusten lastensuojelun verkoston ja lastensuojelun kehittämisohjelman kumppanuusryhmän kautta. *Itä-Suomen lastensuojelun osaamisverkoston tukityöryhmä* (ILO) kokoontui neljä kertaa ja käsitteli lastensuojelun kehittämistä, koulutusta ja kansallisten linjausten toteuttamista Itä-Suomessa. Vuoden viimeisessä kokouksessa työryhmä arvioi toimintaansa ja työsti alustavasti seuraavien vuosien keskeiset painopisteet.

ISON *sijaishuollon kehittäjätyöryhmä* koordinoi sijaishuollon oppimis- ja kehittämiskeskuksen rakentamista ja toimi Lastensuojelun laatuverkko –hankkeen ohjausryhmänä. Lastensuojeluprosesseja on avattu yhdessä kuntien sosiaalityöntekijöiden ja sijaishuollon toimijoiden kanssa. Yhteistä ymmärrystä ja yhteistyötä on syntynyt ja työn laatua on dokumentoitu. *Lastensuojelun kehittämistyöryhmä* Pohjois-Savossa jatkoi toimintaansa ja keskittyi toiminnassaan valtakunnallisen lastensuojelun kehittämisohjelman tuottaman tiedon kommentointiin ja välittämiseen käytännön työhön. Lastensuojelun ja päihdetyön yhteistyön kehittämisen teemasta järjestettiin seminaari, jonka pohjalta pieni suunnitteluryhmä jatkoi hankkeen suunnittelua ja jätti loppuvuodesta TYKES-ohjelmaan hakemuksen perusanalyysin rahoittamisesta.

Lastensuojelun seudulliset kehittämissyksiköt toimivat uusina kehittämistyön rakenteina. Ministeriön rahoitusta Itä-Suomessa saaneet kolme kehittämissyksikköä *Maakunnallinen sijaishuoltoyksikkö* Pohjois-Savossa, *Hytkes* Lasten ja nuorten hyvinvointikeskus Keski-Karjalassa sekä *Joensuun seudun lastensuojelun kehittämissyksikkö* jatkoivat toimintaansa. Pohjois-Savon sijaishuoltoyksikön jatkorahoitusta haettiin ESR-hankkeena ja Hytkesille STM:stä. Molempien yksiköiden on tarkoitus edelleen laajentaa ja syventää kehittämissyksikön toimintaa.

Etelä-Savon lastensuojelulaitosten, perhekotien ja kuntien lastensuojelutyöntekijöiden yhteistyö on lähentynyt merkittävästi hankkeiden avulla. ILSE-työryhmä kokoaa sijaishuollon tietämystä ja kokemuksia alueellaan ja tuottaa kannanottoja, hankeideoimista ja verkottuvaa yhteistyötä laajenevasti. Työryhmän työtä on arvioitu sekä omassa arviointipäivässä että ISON Etelä-Savon maakuntajaostossa.

Etelä-Savossa lastensuojelutyö vahvistui seutukehittäjän myötä. Lapsiperhepalvelujen kokonaisuutta verkotettiin JJR-allianssin (Juva, Joroinen, Rantasalmi) puitteissa. Mikkelin seudulla käynnistyi perhekeskussuunnittelu, jonka keskusyksiköksi muodostuu Lähemäen perhetalo Mikkelissä. Perhetalo kokoaa lapsiperhepalvelujen perus- ja erityistason palveluja saman katon alle ja vahvistaa rakennettaan järjestöyhteistyöllä. Mannerheimin lastensuojeluliiton RAY-rahoitus on luomassa perhetaloon varhaisen tuen, vertaistoininnan ym. matalan kynnyksen toimintoja. Perhekeskuskokonaisuus kasvaa alueelliseksi kehittämissyksiköksi. ILSE-työryhmä on tukenut alueen sijaishuollon palvelujen ja osaamisen turvaamiseksi Kasvu Yhteisöjen kehittämissyksikköpyrkimyksiä.

Kainuussa alkoi Lastensuojelun sijaishuolto-, tukiperhe- ja kriisipalvelut –hanke, johon koottiin lastensuojeluun ja siihen läheisesti liittyvien palvelujen kokonaisuus. Tavoitteena on tuottaa seudullisia ja maakunnallisia toimintatapoja yhteistyössä maakunnan viranomaisverkoston, yksityisten palveluntuottajien ja muiden toimijoiden kanssa. Hankkeessa selvitetään myös maakunnallisen sijaishuoltoyksikön perustamista, sijaishoitopankkia, sosiaalipäivystystä, turvakotipalveluja sekä sijaisperheiden rekrytointia ja koulutusta.

4.3 Vammaistyö

Vaikeimmin vammaisten peruskoulun jälkeisen koulutuksen ja kuntoutuksen EU-rahoitteinen itäsuomalainen hankekokonaisuus, Vaikeavammaisten yhteiskunnallisen integroitumisen kehittäminen, käynnistyi vuonna 2005. Hankkeessa kehitetään vaikeimmin vammaisten jatkokoulutusta, parannetaan alueellisten toimijoiden välistä yhteistyötä sekä edistetään vammaisten työllistymismahdollisuuksia.

Itäsuomalaisten vammaisalan kehittäjien verkosto vahvistui ja ISON tuella verkosto vakiinnutettiin pysyväksi erityisryhmien koulutuksen ja kuntoutuksen alueelliseksi kehittämistyöryhmäksi, joka tukee hanketyöskentelyä ja luo erityisryhmien kysymysten ympärille keskustelu- ja suunnitteluforumia verkoston laajaa asiantuntemusta hyödyntäen. Työryhmän ensimmäinen koordinoiva yksikkö on Sisälähetysseuran oppilaitokset Pieksämäellä.

Pohjois-Karjalan vammaispalvelukeskus -hanke / Honkalampi-säätiö laati vammaispalvelujen tilanteesta Pohjois-Karjalassa selvityksen (Piironen 2005), joka antaa taustatietoa vammaisalan työn ja palvelujen jatkokehittämiseksi. Yhteistyössä on työstetty sähköiseen asioinnin kehittämisen liittyvää hankeaihiota. Joensuussa käynnistyi vammaispoliittisen ohjelman laatiminen, joka myös tuottaa aineistoa maakunnan vammaisalan kehittämistarpeista. Pohjois-Savossa Kuopion kaupunki hallinnoi kuuden kunnan yhteishanketta, jossa Kuopion sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskusta kehitetään palvelemaan mukana olevia kuntia seudullisesti. Hankkeessa selvitetään ja toteutetaan kuvapuhelintekniikan hyödyntämistä osana viittomakielistä tulkkipalvelua.

Etelä-Savossa vammaisfoorumi on työskennellyt tiiviisti, laajentaen toimintaansa maakuntatasolla ja verkottuen myös itäsuomalaisiin toimijoihin. Vammaisfoorumi toteutti seminaarin Vaivaton vuorovaikutus, joka kokosi 170 osallistujaa ja vahvasti pyrkimystä saada Etelä-Savoon kommunikaatio-osaamisen keskus ja alueellinen tulkkikeskus. Työryhmän toimintaa arvioitiin ISON arviointipäivässä ja omassa työryhmässään. Työryhmä raportoi toiminnastaan ISON maakuntajaostolle.

4.4 Vanhustyö

Pohjois-Karjalassa vahvistetaan edelleen sosiaalialan osaamista vanhustyössä. Pielisen Karjalaan on syntymässä vanhuspalvelujen kehittämisyksikön verkostomalli, jonka yhteistyökumppanit löytyvät myös seutukunnan ulkopuolelta. Tavoitteena on kehittää uudenlaista menetelmäosaamista ja ennakkoivaa vanhuspalveluja. Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun kanssa on tehty yhteistyösopimus täydennyskoulutuksen ja opiskelijavaihdon aloittamisesta. Interreg III B yhteistyöohjelmaan sisältyvä hanke ”Services for the Elderly” tarjoaa myös kansainvälistä liittymäpintaa kehittämistyölle. Keski-Karjalassa kehittämisen painopisteenä on kuntouttava kotihoiva. Etelä-Savossa vanhustyön kehittämistä ja yhteistyötä vauhditetaan uusilla hankkeilla mm. Savonlinnan seudulla, Pieksämäellä ja Mäntyharjulla.

Vanhustyössä nähtiin tärkeäksi edelleen vahvistaa sosiaalialan osaamista ja sosiaaligerontologista asiantuntijuutta. Pohjois-Karjalassa Pielisen Karjalan vanhustyön kehittämisskeskuksen Karpalon toiminta käynnistyi. Yhteistyössä ovat kuntien lisäksi mukana järjestöt, yrityssektori ja oppilaitokset. Kehittämisyksikön toiminta-ajatusta ja kriteereitä pohdittiin yhteistyössä useissa työkokouksissa muiden kehittämisyksiköiden kanssa. Kansainvälisen Our Life as Elderly (Interreg III B) –hankkeen edustajat vierailivat Karpalossa, ja yhteistyötä vanhustyön tulevaisuuden kehittämistarpeiden ennakkoinnissa syvennettiin. Lisäksi osallistuttiin hankkeen työkokouksiin Luulajassa, Bodøssa ja Fär-saarilla, mikä edisti kansainvälisessä vuorovaikutuksessa tapahtuvaa arviointia ja

oppimista. Tänä vuonna osallistuttiin myös Kainuun maakuntaliiton johdolla Itä-Suomi –ohjelman Ikääntymisen haasteet ja mahdollisuudet (Makro 10) hankkeen valmisteluun.

Maakunnalliset vanhustyön kehittämisverkostot jatkoivat työtään. Pohjois-Karjalassa teemana oli mm. palvelusetelin käyttöönotto. Pohjois-Savossa järjestettiin vanhustyön työkokous, jossa asiantuntijana oli professori Simo Koskinen ja teemana ”sosiaalinen” vanhustyössä. Etelä-Savossa toimi Aktiivisena ikääntymisen -työryhmä, jonka vastuuyksikkönä toimivat Mikkelin ammattikorkeakoulun terveysalan ja kulttuuri-, sosiaali- ja nuorisotyön yksiköt. Työn alla on vuoden aikana ollut IKÄKESKUS- hanke, jonka suunnitteluvastuu on terveysalan laitoksella ja josta jätettiin hankehakemus Tavoite 1 -ohjelmaan. Hanketta on jalostettu mukaan Makro 10 -ohjelmaan yhdessä ISON kanssa. Tavoitteena Etelä-Savossa on luoda uutta aktiivista, tuottavaa, itsevastuista ja luovaa ikääntymisen ohjelmaa, johon kuuluu perusideana ajattomuus ja rajattomuus. Etelä-Savon kunnat ja seudut ovat hakeneet aktiivisesti vanhustyön kehittämisrahaa Sosiaalialan kehittämissankkeen kautta. Kehittämisellä on päästy keventämään ja varhaistamaan vanhustyön toimintarajoja ja -kenttiä. ISO on ollut mukana rohkaisemassa vanhustyön rakenteellista uudistamista.

4.5 Päihdetyö

Vuonna 2005 valtakunnallista katkaisu -ja vieroitushoidon ohjelmaa - osana kansallista Sosiaalialan kehittämissanketta - koordinoitiin ISON ja STM:n välisellä toimeksiantosopimuksella. Hankkeessa korostettiin katkaisu- ja vieroitushoidon kehittämistä kuntien yhteistyönä ja päihdepalvelujen laatusuositukseen perustuen. Katkaisu- ja vieroitushoidon kehittäminen osana päihdepalvelujen kokonaisuutta ja palveluketjujen saumatonta/joustavaa kehittämistä oli pilottina Pohjois-Karjalassa ja Etelä-Savossa (ks. http://www.isonetti.net/paihdeetyo/paihdeetyon_kehittaminen.html). Pilottimaakunnissa kehitettiin kuntien välistä yhteistyötä, luotiin alueen malleja päihdepalvelujen kokonaisuvaltaiseen kehittämiseen ja osallistuttiin valtakunnallisen osaamiskeskusverkoston työhön. Kansallinen Alkoholiohjelma korosti ehkäisevän päihdetyön vahvistamista kunnissa ja seutukunnissa monialaisesti ja kumppanuuspohjaisesti. Lisäksi osallistuttiin Mikkelin ammattikorkeakoulun hallinnoimaan ehkäisevän päihdetyön strategisen kehittämisen prosessiin Ale Alkossa Etelä-Savossa.

Etelä-Savossa päihdetyön kehittämistyöryhmä ohjasi katkaisu- ja vierotushoidon keittämissanketta ja toi strategista kehittämissotetta itäsuomalaiseen päihdetyöhön. Päihdetyön alueellisia kehittämissankkeita tuettiin niiden suunnitteluvaiheessa. Työryhmä edisti päihdetyön asiantuntijakeskusteluja, verkotti toimijoita osaamiskeskusverkostossa valtakunnallisesti ja toteutti päihdetyön itäsuomalaisen seminaarin lokakuussa -05. Päihdetyön työryhmä arvioi toimintaansa ISON arviointipäivässä ja raportoi toiminnastaan ISON maakuntajaostolle.

Pohjois-Karjalassa päihdetyön toimijat vahvistivat keskinäistä vuorovaikutusta ja yhteistyötä seudullisesti ja maakunnallisesti. Vuoden aikana työskenteli maakunnallinen päihdetyöryhmä sekä tukiasumistyöryhmä. Syksyllä järjestettiin lääninhallituksen kanssa yhteistyössä laaja päihdetyön foorumi teemalla Kuka kumppaniksi päihdetyössä? Lisäksi osallistuttiin maakunnallisen ja seudullisen päihdetyön hankkeen valmisteluun.

Kainuun kunnissa päihdetyön velvoitteiden toteutuminen on vaihdellut. Vuoden 2005 alussa lakanut maakuntakokeilu on antanut uusia mahdollisuuksia kuntien ja kuntayhtymän hoitaman päihdetyön kehittämiseen. Kajaanin kaupunki on liittynyt edellisenä vuonna STM:n Alkoholiohjelman kumppanuuteen ollen tässä roolissa ensimmäinen pohjoisen kunnista. Kumppanuus on vähitellen laajentunut koko Kainuun alueelle. Kainuuseen on päätetty perustaa maakunnallinen päihdetyöryhmä. Kiinnostus valtakunnalliseen kehittämistoimintaan on laajaa ja uusien menetelmien sekä työta-

pojen kokeilussa halutaan olla mukana. Stakesin valtakunnallinen seutuistamiskokeilu päihdetyön koordinoinnissa tarjoaa Kainuulle haasteellisen mahdollisuuden maakuntakokeilun myötä synnyttää pysyvää toimintaa päihdetyön koordinointiin. Kainuun edustaja on mukana Stakesin päihdetyöryhmän koordinoimassa valtakunnallisessa kehittäjäverkostossa. Maakunnallinen päihdetyöryhmä ja Alkoholiohjelman kumppanuus sekä sen käytäntöön vieminen ja juurruttaminen edellyttää koordinoitua, jota varten Kainuussa valmisteltiin hankehankemus Oulun lääninhallitukselle.

4.6 Sosiaalityö

Itä-Suomen sosiaalityön päivät järjestettiin 10 – 11. marraskuuta Kajaanissa teemalla Sosiaalityö hyvinvointipolitiikan vahvistajana. Päivät ovat löytäneet paikkansa itäsuomalaisen sosiaalityön keskustelun kokoajana, kehittämisfoorumina ja näyttämönä. Päiville tuotettiin ISO-julkaisu Uudistuva Itä-Suomi ja vahvistuva sosiaalityö. Päivät toteutetaan vuosittain marraskuun toisella viikolla, ja seuraavat päivät toteutetaan 13-14.11.2006 Mikkelissä.

Sosiaalityön maasterikoulutusohjelmat käynnistyivät Joensuussa ja Mikkelissä. ISO toimi tukirakenteena käynnistämisen aikana. Koulutusohjelma on luonut yhteistyörakenteita ja näkyvyyttä sosiaalityön asiantuntijuudelle. Mikkelin yliopistokeskus ja Mikkelin ammattikorkeakoulu sekä ISO ovat toimineet koulutuksen toimintaympäristöinä Mikkelissä ja ISO Joensuussa. Opiskelijat ovat orientoituneet koulutukseen yhteisöllisesti ja kiinnittäneet oman opiskeluohjelmansa työyhteisönsä ja alueensa kehittämiseen.

Etelä-Savon alueellinen sosiaalityön kehittämistyöryhmä käynnisti toimintansa vireästi ja tehokkaasti. Työryhmä kokosi yhteen seutujen sosiaalityön, järjesti koulutuspäivän Dokumentaatio sosiaalityössä, osallistui alueelliseen asiantuntija- ja kehittämiskeskusteluun ja työsti maakunnallisen sosiaalityön kehittämishankemuksen, joka jätettiin rahoittajalle marraskuussa. Työryhmän toimintaa arvioitiin ISON arviointipäivässä ja työryhmä raportoi toiminnastaan ISON maakuntajaostolle. Sosiaalipäivystys käynnistyi Etelä-Savossa alueellisesti.

Pohjois-Karjalassa Sosiaalityön kehittämishanke päättyi, ja tulosten vakiinnuttaminen ja jatkotyöstäminen alkoi. Hankkeessa kehitetyn sosiaalityöntekijöiden extranetin, SosBox:n päivittämisestä ja jatkokehittämisestä tiedonvälityksen ja vuorovaikutuksen kanavaksi sovittiin. Hankkeen aikana käynnistyi lastensuojelun sosiaalityön ja järjestöjen välisen yhteistyön tarpeiden ja käytännön muotojen hakeminen. Hanke osallistui sähköisen toimeentulotukiasioinnin kokeilun aloittamiseen Joensuun Kansalaistalon yhteispalvelupisteessä. Lisäksi toteutettiin selvitykset sosiaalityöntekijöiden työhyvinvoinnista ja täydennyskoulutustarpeista Pohjois-Karjalassa. Kuntien ja Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun yhteistyössä selvitettiin sosiaalipäivystyksen maakunnallista järjestämistä, ja kunnat sopivat päivystyksen kokeilusta syksystä 2006 alkaen.

Pohjois-Savon sosiaalityön asiantuntijaryhmä aloitti työskentelynsä vuonna 2005. Syksyn aikana työryhmän työskentely keskittyi aikuissosiaalityön hankkeen aikaansaamiseksi. Läninhallitukseen jätettiin vuoden lopussa Iisalmen, Suonenjoen ja Kuopion hakemus ”Kuntouttava ja suunnitelmallinen sosiaalityö”. Sosiaalityön kehittäjäverkostoissa käynnistettiin vähitellen myös ylimaakunnallista yhteistyötä. Sosiaalityön ja erityisesti lastensuojelun täydennyskoulutuksen suunnittelussa avustettiin Kuopion yliopiston koulutus- ja kehittämiskeskusta. Kainuun seutukehittäjähankkeen painopistealue oli sosiaalityö. Hankkeen aikana järjestettiin mm. teemapäiviä, joissa suunniteltiin uuden maakuntahallinnon vaatimia palvelujen uudelleen järjestelyjä lähi-, seutu- ja maakuntapalveluina. Sosiaalityön tehtävä- ja ammattirakenteen muutostyö aloitettiin.

4.7 Tietoteknologia

Sosiaalialan tietoteknologiahankkeen asiakastietojärjestelmien kehittämiskokonaisuus käynnistyi 1.4.2005 ISON hallinnoimana hankkeena. Hankkeen käynnistymisen myötä kehittämissyhteistyö on tiivistynyt muiden kansallisten toimijoiden mm. STM:n, Stakesin ja Kuntaliiton kanssa. Yhteistyö on avautunut myös ohjelmistoyritysten suuntaan. Asiakas ja potilastietojärjestelmien kansallista kehittämistyötä on verkotettu sosiaali- ja terveydenhuollon välillä, erityisesti Kuopion yliopiston sähköisen potilaskertomuksen kehittäjien kanssa. Kuntatasolla yhteyksiä on syntynyt Helsingin ja Kuopion kaupunkien tietohallintoon sekä alueellisesti Kainuun ja Pohjois-Karjalan tietoteknologian kehittämistyöhön.

ISON, Kuopion yliopiston ja Stakesin solmima yhteistyön puitesopimus kiinteyttää sosiaalihuollon tietoteknologian tutkimus-, kehittämis- ja koulutustoimintaa. Sosiaalialan tietoteknologiahankkeeseen liittyvä termiselvitys toteutettiin Kuopion yliopistossa. Sosiaali- ja terveydenhuollon tietohallinnon koulutus tuottaa edelleen uusia osaajia kuntasektorille, hankkeisiin ja tutkimustyöhön.

Vuoden 2005 aikana valmisteltiin Itä-Suomessa laajoja ohjelmia hyvinvointiteknologian ja tietoteknologian edistämiseksi. Itä-Suomi ohjelmassa on mukana hyvinvointiteknologian ja hyvinvointiyritysjäyyden osiot. Itä-Suomen innovatiiviset toimet –ohjelmalle haettiin jatkorahoitusta vuodesta 2006 alkaen. Hankkeen linjauksia suunnattiin uusiin kokonaisuuksiin. ISO oli mukana vaikuttamassa hankkeiden suunnitteluun.

Itä-Suomessa käynnistyi kolme sosiaalialan tietoteknologiahankkeen aluehanketta. Kuopiossa Varhaiskasvatuksen sähköisen asioinnin ja viestinnän hanke kehittää kunnallista ja alueellista tietoteknologiaa hyödyntävää varhaiskasvatuksen palvelukonseptia. Pohjois-Karjalassa käynnistyi Honkalammen kuntayhtymän hallinnoimana eSoKe - Sosiaalialan tietoteknologian käytön edistäminen –hanke sosiaalihuollon alueellisen asiakastietojärjestelmän kehittämiseksi yhteistyössä Pohjois-Karjalan sairaanhoitopiirin kanssa. Hankkeessa kehitetään myös sähköistä asiointia ja arkistointia pilottihankkeina. Sosiaalialan tietoteknologian kehittäminen Kainuussa –hanke paneutuu maakunnallisen tietojärjestelmän ja tietohallinnon kehittämisen haasteisiin. Hankkeessa korostetaan osaamistarpeita sekä työ- ja asiakasprosesseja uudessa koko Kainuuta koskevassa järjestelmässä.

Uutena piirteenä kehittämis- ja hanketyössä on ollut kansallinen verkottuminen. Yhteistyötä etsitään yli perinteisten maakunta- ja aluerajojen. ISO-alueella yhteistyötä on avattu mm. Pohjois-Suomeen, Varsinais-Suomeen, Keski-Suomeen ja Kaakkois-Suomeen. Lisäksi kansallista yhteistyötä on tehtiin osaamiskeskusten tietohallintoverkostossa. Verkosto kokoontui kolme kertaa vuoden 2005 aikana.

Sosiaalihuollon tietoteknologiaan liittyvää keskustelua on tuotu mukaan Itä-Suomen sosiaalityön päiville ja alueellisiin seminaareihin. Vuonna 2005 sosiaalityön päivillä esiteltiin kansallista ja alueellista kehittämistyötä. ISO järjestää yhteistyössä Sosiaalialan tietoteknologiahankkeen alueellisia työkokouksia ja seminaareja. Ensimmäinen työkokous sosiaalihuollon tiedon rakenteista pidettiin Kuopiossa marraskuussa 2005.

4.8 Maaseudun hyvinvointi

ISON maaseutusosiaalityön työryhmä arvioi rooliaan ja toimintaansa kertomusvuonna. Maaseutu-erityisen ammatillisen sosiaalityön kehittämistehtävät siirtyivät sosiaalityön kehittämistyöryhmälle. Näin ollen ryhmä on tarkentanut visiotaan maaseudun hyvinvointityön ja hyvinvointipalvelujen

kehittämisen alueella: se haluaa liittyä monialaiseen alueellisen kehittämisen innovaatioverkostoon, jossa maaseudun aluekehittäjät ja sosiaalisen osajat löytävät yhteistä kehittämistahtoa ja strategiaa maaseudun ihmisten ja alueiden omaehtoisen kehittämistoiminnan tukemiseksi. Maaseutusosialityön kehittämistyöryhmä löysi kotipesää DIAKin ja RURALIA-instituutin yksiköistä. Maaseutusosialityön hanke SOMA päättyi ja tuloksia juurrutetaan käytäntöön. Sosiaalityön kehittämistyöryhmää, JJR-seudun vanhustyön kehittämishanketta ja maaseutulastensuojelun hankkeita saateltiin päätöksentekoon.

5. KATSAUS KEHITTÄMISTYÖHÖN MAAKUNNITTAIN

5.1 ISO sosiaalialan kehittämisen verkostonkutojana Etelä-Savossa

Etelä-Savossa Sosiaalialan kehittämisohjelman haasteisiin tartuttiin jokaisessa kunnassa ja seutukunnassa. Seutukehittäjät toivat lisäresurssia kahdelle seutukunnalle. ISON kehittämistyöryhmät ja ohjausrakenteet toivat kehittämiseen seutujen välistä vuoropuhelua ja yhdenmukaisuutta. Seutujen luottamushenkilöitä koulutettiin yhdessä Etelä-Savon Sosiaali- ja terveysturvayhdistyksen ja Itä-Suomen lääninhallituksen kanssa.

ISON maakuntajaoston roolia hyvinvointipoliittisena keskusteluttajana vahvistettiin. Maakuntajaosto kokoontui vuoden aikana tuomiokapitulissa, maakuntaliitossa, kuntayhtymien keskuksissa, koulutusorganisaatioissa ja kaupunkikeskuksissa. Sosiaalialan asiantuntemusta käytettiin Etelä-Savon maakuntaohjelman valmistelussa, kunta- ja palvelurakennemuutuksen maakunnallisten lausuntojen valmisteluissa; koulutuksen ja tutkimuksen rakenteiden suunnittelussa yhdessä ammattikorkeakoulujen ja yliopistokeskuksen kanssa, hyvinvointiyrittäjyyden toimialakehittämisessä yhdessä TE-keskuksen kanssa puhumattakaan lääninhallitusyhteistyöstä ja käytännön paikallisen, seudullisen ja alueellisen tason toimijaverkostojen kehittämisprosessien edistämisestä.

Maakuntajaoston syyskauden kokouksissa käsiteltiin kaikki kansallisen Sosiaalialan kehittämissuunnitelman seudulliset hankehakemukset. Niitä arvioitiin maakunnallisella tasolla. Seudulliset hankkeet priorisoitiin ja kirjattiin Itä-Suomen toimintaohjelmaan ja sen mukaiset hankehakemukset lähtivät loppuvuonna lääninhallitukseen ja lähtevät helmikuussa 2006 STM:n hankeavustushakuun. ISON Etelä-Savon maakuntajaosto onnistui tehtävässään yhtenäistää ja systematisoida kehittämistä kohti kattavampia sosiaalipalvelujen rakennemuutoksia huolimatta kunta- ja palvelurakennemuutoksen mukanaan tuomista uhkista, jotka näyttivät lisäävän tällä hakukierroksella joidenkin yksittäisten kuntien omia paikallisia pyrkimyksiä hankekehittämiseen.

Oppivan verkoston ajattelu näkyi ISON verkostojen toiminnassa. Kuntien sosiaalialan toimijat, koulutus, tutkimus, kolmas sektori, yksityiset palveluntuottajat, aluekehittäjien asiantuntijamaailma, päättäjät ja eri alojen asiantuntijat ovat lisänneet vuoropuheluaan ja vahvistaneet kumppanuuttaan ISON alueellisissa kehittäjätyöryhmissä, maakuntajaostoksessa ja eri foorumeilla. Se on näkynyt lisääntyneenä aktiivisuutena ja osallistuvuutena sosiaalialan kehittämishankkeiden suunnitteluun ja sisältöseminaarien tuottamiseen. Sosiaalialan osajat ovat olleet rohkeita, aktiivisia ja kehittämistietoisia. ISO kutsui erityisesti kolmatta ja yksityistä sektoria kunta- ja palvelurakennetalkoisiin kertomusvuoden aikana. Maakunnalliset järjestö- ja yrittäjäfoorumit toteutetaan helmikuussa 2006. Ajankohtaisia lehtiartikkeleita tuotettiin sekä rakenteellisesta uudistamisprosessista että sisällöllisesti palvelujen tilanteista.

5.2 Maakunnallista kehittämistyötä Kainuussa

Vuoden 2005 alusta käynnistynyt Kainuun maakuntakokeilu on poikkeuksellinen hallinnollinen ja toimintojen uudelleenorganisointi Suomessa. Suuri osa kuntien perinteisistä toiminnoista siirtyi maakuntahallinnon alaisuuteen. Muutos on suuri haaste, mutta myös mahdollisuus uudenlaisten mallien kokeilulle. Sosiaalialan kehittämishanke sattui Kainuun kannalta oikeaan aikaan, sillä uusi hallintomalli edellyttää palvelujen uudelleen järjestelyä ja palvelujen sisällöllistä kehittämistä. Tähän saatiin lisäresurssia hankkeiden kautta. Hankkeiden kautta kehitellyt tulokset jäänevät vähitellen pysyviksi käytännöiksi. Maakuntakokeilun ensimmäisenä vuonna oli monta sosiaalialan hanketta ja uusia suunniteltiin. Kehittämistarpeet oli kartoitettu hallintomallin suunnittelun aikana, joten hankkeiden valmistelu ja päätöksenteko oli nopeaa. ISON Kainuun yksikön painopisteenä kehittämistyössä kertomusvuonna olivat järjestötoiminta ja yksityiset palvelujentuottajat.

5.3 Seudullista ja kansainvälistä kehittämistä Pohjois-Karjalassa

Pohjois-Karjalassa järjestettiin alkuvuodesta STKL:n, lääninhallituksen ja maakuntaliiton kanssa luottamushenkilöille seudulliset koulutustilaisuudet, jotka samalla jatkoivat vuoropuhelua maakunnallisen ja seudullisen sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämisen painoalueista. Syksyn toimintaa leimasi kunta- ja palvelurakennemuutosten käynnistyminen.

Pohjois-Karjalan yksikkö muutti uusiin toimitiloihin elokuussa 2005 yhdessä Pohjois-Karjalan sairaanhoito- ja sosiaalipalvelujen kuntayhtymän maakunnallinen seutukehittäjä- ja eSoKe- hankkeiden sekä Kuopion yliopiston Sosiaalityön Itä-Suomen maisterikoulutusohjelman kanssa.

Seutukehittäjien - yksi maakunnallinen ja kolme seudullista - työ jatkui STM:n hankerahoituksella. Seutukunnissa tuotettiin tietoa kuntien palveluista ja selvitettiin seudullisen yhteistyön mahdollisuuksia. Kunta- ja palvelurakennemuutosten tausta-aineistoksi kerättiin kunta-, seutu- ja maakuntakohtaista tietoa sosiaalipalveluista sekä tulevaisuuden palvelujen järjestämisestä. Syksyllä STM ja Kuntaliitto järjestivät ajankohtaisen tilanteen kartoittamiseksi itäsuomalaisten seutukehittäjien tapaamisen Joensuussa.

Kehittäjäverkostojen työ vahvistui ja tavoitteellistui. Verkostot toimivat vertaistukena, tiedottamisen ja yhteensaattamisen välineenä. Kehittämysyksiköt (Hytkes Keski-Karjalassa ja Joensuun seudun perhekeskus) jatkoivat hankerahoituksella toimintansa muotouttamista kehittämysyksiköksi pohtimalla erityisesti koulutuksen, tutkimuksen ja arvioinnin kytkemisen mahdollisuuksia käytännön kehittämistyöhön. Uutena käynnistyi vanhustyön kehittämysyksikkö Karpalo Pielisen Karjalassa.

Maakunnassa toimivien sosiaalialan kehittäjien työn tueksi muodostettu kehittäjärinta jatkoi toimintaansa vahvistamalla vertaistukea ja toimimalla kouluttautumisen ja tiedottamiskanavana. Maakunnallinen kehittämisfoorumi kokoontui kaksi kertaa ja kokosi sosiaalialan toimijoita ja rahoittajia pohtimaan voimien kokoamista yhteiseen kehittämiseen.

Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun oppimisympäristöyhteistyö hankkeena päättyi. Se vahvisti koulutuksen ja työelämän yhteistyötä, joka jatkuu tiimityönä. Harjoitteluohjauksen taidot työyhteisöissä vahvistuivat ja käytännön ohjauksen välineiksi luotiin mm. perehdyttämiskansioita. Valtaosin osallistuttiin Pikassoksen toteuttamaan ja OPM:n ja STM:n tilaamaan selvitykseen työelämän harjoittelukokemuksista. ISON Pohjois-Karjalan yksikkö osallistui myös Pohjois-Karjalan maakuntaliiton hyvinvointityöryhmän ja ISAK-innovaatioverkoston työhön.

PROINT-Karjala -hankkeessa kehitettiin yhteistyökumppaneiden kanssa kansalaisjärjestöjen projektityön ja internetin käytön osaamista Venäjän Karjalassa. Hanke päättyi heinäkuussa 2005. Hankkeen päätösesseminaari käynnisti uuden, vuosittaisen sosiaali- ja terveysalan NAAPURUUS –seminaarijatkumon. Lisäksi osallistuttiin Kontupohjan vanhustenpalvelukeskus -hankkeen suunnitteluun yhteistyössä Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun kanssa. Myös aiemmin perustetun STEP - sosiaali- ja terveysalan lähialueportaalin jatkoa suunniteltiin.

Yhteistyössä Lieksan kaupungin kanssa osallistuttiin vanhustyön ja -palvelujen tulevaisuutta selvittävän Our Life as Elderly –hankkeen käynnistämiseen ja toteutukseen. Hanketta rahoittaa Pohjoisen Periferian Interreg III B –ohjelma. Sosiaalialan kehittämistoiminnasta julkaistiin useita artikkeleita maakunnallisissa ja sosiaalialan lehdissä sekä osallistuttiin Ketju-lehden toimitusneuvostoon.

5.4 Pitkäjänteinen kehittäminen haasteena Pohjois-Savossa

Pohjois-Savon maakuntajaosto toimi aktiivisena sosiaalialan kehittämishankkeen alueellisen toteuttamisen työryhmänä. Kuntien kehittämistoimintaa tuettiin järjestämällä lääninhallituksen kanssa hankeseminaari sekä avustamalla kuntia hankkeiden suunnittelussa syksyn ja talven aikana sekä osallistamalla joidenkin rahoitusta saaneiden hankkeiden ohjausryhmiin. Maakunnallisen sijaishuoltoyksikön toimintaa pyrittiin vakinaistamaan alueellisen erityispalvelun tuottajana ja toisaalta miettimään sen jatkoa myös kehittämisyksikkönä. Jatkorahoitusta valmisteltiin ESR –hankkeena. Pohjois-Savon sosiaalijohdon vaihtuvuus oli suhteellisen suuri kuluneen vuoden aikana ja tämä näkyi selvästi sosiaalialan kehittämishankkeen toimissa sekä yleensä systemaattisen ja pitkäjänteisen sosiaalialan kehittämisen puutteina. Hyviä käytäntöjä pohdittiin yhteistyössä kuntien, oppilaitosten, järjestöjen ja Stakesin kanssa seminaarissa toukokuussa.

Järjestöyhteistyötä toteutettiin useiden tapahtumien kautta. Tammikuussa järjestettiin YTRYn kanssa seminaari liittyen vammaisten ja pitkäaikaissairaiden lasten ja heidän perheidensä asioihin, maaliskuussa vammaisjärjestöjen kanssa Henkilökohtaisen avustajan seminaari sekä huhtikuussa jatkettiin Kansalaistoiminnan keskuksen kanssa kehittäjäkoulutusta hankkeiden suunnittelusta ja rahoituksesta. Viimeksi mainitun seminaarin palautteiden pohjalta on tarkoitus jatkaa yhteistä kehittäjäkoulutusta seuraavaksi arviointiteemasta. Koulutuksissa on ollut erityisen ilahduttavaa syntynyt rakentava vuoropuhelu järjestöjen ja kuntien edustajien välille. Alkuvuodesta ISO järjesti yhteistyössä Pohjois-Savon Sosiaaliturvayhdistyksen kanssa seudullista luottamushenkilökoulutusta Kuopiossa, Iisalmessa ja Varkaudessa.

Sosiaalialan tietoteknologian edistämisen teemaa pyrittiin pitämään esillä eri keskusteluissa. Alkukysyksiä pilotoitiin sosiaalihuollon tietohallintokoulutusta järjestämällä erityisesti sosiaalijohtole suunnattu kahden päivän koulutus ”Tieto ja tiedonhallinta sosiaalihuollossa”. Kertomusvuonna kehittämistyöryhmien työtä jatkettiin ja tarkennettiin. Pohjois-Savon lastensuojelun kehittämisryhmä otti fokuksikseen valtakunnallisen lastensuojelun kehittämisohjelman alatyöryhmien tuottamaan työhön osallistumisen kommentoimalla, välittämällä tietoa kentälle sekä pohtimalla keinoja työn tulosten alueelliseen levittämiseen ja juurruttamiseen. Erityispäivähoito valitsi tietyt konkreettiset työstämisen teemat maakunnallisesti yhtenäisempien käytäntöjen aikaansaamiseksi erityisen tuen työkäytännöissä. Itä-Suomen lastensuojelun osaamisverkoston toimintaa koordinoitiin Pohjois-Savosta käsin, jossa yhteistyö Kuopion yliopiston kanssa on merkittävää. Pohjois-Savon sosiaalityön asiantuntijaryhmä keskittyi paljolti kuntouttavaan sosiaalityöhön ja vuoden lopussa jätettiin lääninhallitukseen kolmen kunnan yhteinen hakemus ”Kuntouttava ja suunnitelmallinen sosiaalityö.”

Kunta- ja palvelurakennemuutostusasian keskustelussa oltiin mukana mm. joulukuussa Pohjois-Savon sosiaaliturvayhdistyksen järjestämän seminaarin tiimoilta. Seminaarin jatkotoimissa sovittiin yhteisen järjestölausuman tekemisestä Pohjois-Savon liittoon. Läninhallituksen kanssa jatkettiin työkokousten järjestämistä eri ammattiryhmille. Hyvänä nähtyä käytäntöä jatkettiin mm. VASU -yhdyshenkilöiden, perhepäivähoitajien ja sosiaalijohdon kanssa. Vanhustyön osalta tehtiin uusi avaus järjestämällä työkokous otsikolla ”Sosiaalialan asiantuntijat vanhustyössä”. Työkokous poiki useita hyviä ideoita yhteistyön kehittämiseksi vanhustyön ammattilaisten kesken.

6. VIIDES ISO-TOIMINTAVUOSI KÄYNNISTYY

ISON päätavoite viidennelle osaamiskeskuksen toimintavuodelle on *systemaattinen sosiaalialan kehittäminen*. Systemaattisuudella tarkoitetaan kehittämistyössä pyrkimystä mahdollisimman järjestelmälliseen toimintatapaan, jossa voidaan erottaa toiminnan suunnittelun, toteutuksen, seurannan ja arvioinnin vaiheet. Vuoteen 2010 ulottuvan vision haaste – päätyä johtavaksi sosiaalialan kehittämistyön asiantuntijajaksikoksi Itä-Suomessa – on edelleenkin työhön innostava.

Johtavuudessa tavoitellaan alueella sosiaalialan kehittämistoiminnan edelläkävijyyttä, yhteiskunnallisen kehittämistehtävän toteuttamista sosiaalisen hyvinvoinnin edistäjänä sekä yhteisöllisen synergian ja sosiaalisten innovaatioiden edistämistä. Sosiaalialan kehittämiseen haetaan mahdollisimman järjestelmällistä toimintatapaa, jatkuvuutta, rakentavaa kriittisyyttä ja vahvaa käytäntölähtöisyyttä. ISON asiantuntijuus on parhaimmillaan luotettavaa itäsuomalaisen kontekstin tuntemusta, tarpeellista kokonaisuuksien hahmottamista, asiantuntevien kehittämisverkostojen osallistavaa johtamista ja monipuolista vaikuttamistyötä.

Systemaattiseen sosiaalialan kehittämiseen pyritään vuonna 2006 kolmen osatavoitteen kautta:

1. Alueellisen, valtakunnallisen ja kansainvälisen kehityksen ennakointi ja siihen vaikuttaminen sosiaalialalla
2. Sosiaalialan perus- ja erityisosaamisen vahvistaminen
3. Sosiaalialan kehittämishankkeen edistäminen Itä-Suomessa

Kehityksen ennakointiin ja siihen vaikuttamiseen sosiaalialalla liittyvät ajankohtainen Kunta- ja palvelurakennemuutos, yhteistyö Itä-Suomen ohjelmallisessa ja systemaattisessa kehittämisessä, sosiaalialan osaamiskeskusten valtakunnallinen työ, kansainvälinen yhteistyö sekä ISO-viestinnän kehittäminen. Sosiaalialan perus- ja erityisosaamisen vahvistamiseen liittyvät perus- ja jatkokoulutuksen toteuttamisen ja kehittämisen tuki, täydennyskoulutuksen käytäntökytkösten vahvistaminen, systemaattisen tiedontuotannon ja tutkimustiedon käytön tukeminen sekä Itä-Suomen sosiaalityön päivien ja erityisosaamisen aluefoorumien järjestäminen.

Koko maan systemaattista sosiaalialan kehittämistoimintaa ajatellen sosiaalialan osaamiskeskusten toiminnan rahoittaminen on mielenkiintoinen lähitulevaisuuden kysymys: missä määrin siihen jatkossa osallistuu valtio, missä määrin kunnat tai muut tahot – ja toisaalta, missä määrin voidaan erilaisin järjestelyin taata riittävästi ns. ”rauhallista kehittämisrahaa” ja missä määrin resurssit ovat enemmän tai vähemmän liikkeessä jatkuvasti. Pitkäjänteinen, linjakas, jatkuva ja joustava kehittämistyö on osaamiskeskuksissa selvästi vaikeuksissa, jos rakenteessa niukan perushenkilöstön ener-

giaa kuuluu alueilla aivan lakisääteisten ydintoimintojen perusrahoituksen hankkimiseen esim. asiantuntijapalveluja myymällä.

Sosiaalialan systemaattisen, jatkuvan tiedontuotannon tukemiseen tarvittaisiin alueille selkeästi lisäresursseja. Kaiken kaikkiaan voi todeta, että Itä-Suomenkin on viisaasti käytettävä ja ”sijoitettava” tulevaisuuden varalle korkoa kasvamaan se sosiaalinen pääoma, jonka varaan nykyinen arjen kehittämistoiminta nojaa. Tarvitaan yhteistä rohkeutta panostaa, jotta on lupa odottaa jaettavaksi tuloksiakin.

